

**Гаяш О.В.**, кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри фізичної реабілітації  
*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*  
*м. Ужгород, Україна*

## **ВРАХУВАННЯ ОСОБЛИВИХ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Питання забезпечення доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами є одним з пріоритетів держави у сфері освіти. Особливу увагу привертають діти із затримкою психічного розвитку (ЗПР), оскільки вони складають одну з найчисельніших груп.

Вчені наголошують, що затримка психічного розвитку – це синдром відставання дозрівання психіки дитини в цілому або окремих її функцій (пам'яті, уваги, розумових процесів, емоційно-вольової сфери, мовлення тощо), уповільненого темпу реалізації закодованих у генотипі якостей організму, які є наслідком незначних негативних факторів, набувають тимчасового характеру і можуть бути скоригованими [2, с. 74].

Для дітей із ЗПР характерними є: незрілість емоційно-вольової сфери, інфантилізм, нескоординованість емоційних процесів; домінування ігрових мотивів, дезадаптованість спонукань та інтересів; низький рівень активності у всіх сферах психічної діяльності; обмежений запас загальних відомостей і уявлень про навколишній світ; знижена працездатність, підвищена розумова виснажливність; нестійкість уваги; недостатня продуктивність довільної пам'яті, зниження обсягів короткочасної та довготривалої пам'яті; обмеженість словникового запасу, труднощі оволодіння писемним мовленням; відставання в розвитку всіх форм мислення, зокрема вербального, абстрактного.

Освітня діяльність дітей із ЗПР відрізняється ослабленістю регулювання діяльності у всіх ланках процесу навчання: відсутністю достатньо стійкого інтересу до запропонованого завдання; необміркованістю; імпульсивністю і слабким орієнтуванням у завданнях, що призводять до численних помилкових дій; недостатньою цілеспрямованістю діяльності; низьким рівнем регуляції,

програмування і контролю діяльності; низькою активністю; відсутністю прагнення поліпшити свої результати тощо.

Особливі освітні потреби дітей із ЗПР залежать від характеру відставання розвитку психіки, а саме чи уповільнений темп психічного розвитку в цілому або лише окремих функцій: сенсорних, моторних, мовленнєвих, емоційно-вольових; віку дитини; наявності несприятливих соціальних факторів, обтяжливих соматичних чинників.

Таким чином, сучасні наукові уявлення про особливості психофізичного розвитку учнів із ЗПР дозволяють виокремити особливі освітні потреби, як загальні для всіх дітей з особливими освітніми потребами, так і специфічні.

До загальних потреб відносяться: раннє отримання спеціальної допомоги засобами освіти; обов'язковість безперервності корекційно-розвиваючого процесу; розробка і використання спеціальних методів і засобів навчання, доступність змісту пізнавальних завдань, які реалізуються в процесі освіти; систематична актуалізація сформованих в учнів знань і вмінь; використання переважно позитивних засобів стимуляції діяльності та поведінки учнів, які демонструють доброзичливе і поважне відношення до них; визначення команди осіб, які беруть участь в освітньому процесі.

До спеціальних особливих освітніх потреб учня із ЗПР нами віднесено:

1. Потреба у стимуляції та активізації пізнавальної активності, як засобу формування мотивації.

2. Потреба в розширенні уявлень про навколишній світ, формуванні різнобічних понять, розвитку в них спостереження, формуванні вміння самостійно здобувати знання і використовувати їх.

3. Потреба у використанні таких видів завдань, які стимулюють активність дитини.

4. Потреба у розвитку передумов інтелектуальної діяльності (уваги, зорового, слухового, тактильного сприйняття, пам'яті).

5. Потреба в наданні індивідуальної допомоги та індивідуального підходу.

6. Потреба у змінні видів діяльності на уроці з метою відпочинку; пред'явленні завдань з опорою на зразок; у проведенні інструктажу перед виконанням завдань; наданні багаторазових вказівок і вправ для закріплення нового матеріалу.

7. Потреба у проведенні спостереження за прогресуванням кожної дитини з метою визначення динаміки її розвитку; зверненні уваги на стан різних сторін її психічної діяльності: уваги пам'яті, мислення, темп роботи і т.д.

8. Потреба у проведенні корекційних занять, використанні різноманітних видів практичної діяльності.

9. Потреба у формуванні особистісної сфери: розвиток і зміцнення волі, самостійності і відповідальності за свої вчинки тощо.

10. Потреба в опануванні засобами комунікації, прийомами конструктивного спілкування та взаємодії в різних ситуаціях (з членами сім'ї, з однолітками, з дорослими).

11. Потреба в збереженні, зміцненні соматичного і психічного здоров'я, підтримці працездатності, попередження виснаження, психофізичних перевантажень, емоційних зривів.

Разом з тим, в роботі з дітьми з ЗПР необхідно керуватися теоретичним постулатом Л. Виготського про те, що своєчасна педагогічна корекція з урахуванням специфічних особливих освітніх потреб кожної дитини з ЗПР «запускає» компенсаторні процеси, які забезпечують реалізацію їх потенційних можливостей.

Виконання зазначених вище особливих освітніх потреб вимагає від педагогів створення спеціальних умов розвитку і виховання дітей даної категорії в залежності від індивідуальних особливостей та можливостей конкретної дитини чи групи дітей.

Головним завданням вчителя є виявити відмінності дітей, відповідним чином адаптувати навчальний процес та забезпечити оптимально корисний і ефективний навчальний досвід для всіх. Важливим є питання диференціації навчального процесу для учнів з ЗПР. Успішність застосування

диференційованого навчання для такої групи дітей залежить від низки важливих чинників: питомих зменшення тривалості фронтальних форм роботи на уроці, натомість активне використання методів взаємонавчання у парах (із поєднанням більш підготовлених та слабших учнів), використання різноманітних схем і діаграм, активного навчання в малих групах, навчання методом підтримуючої дії, таким як допомога з боку асистента вчителя, підказки, відкриті запитання і т.п.

Отже, задоволення перерахованих особливих освітніх потреб дітей із ЗПР можливо на основі реалізації особистісно-орієнтованого підходу до виховання і навчання учнів через адаптацію змісту освіти й удосконалення методів і прийомів роботи. В свою чергу, це дозволить формувати вікові психологічні новоутворення і коригувати всі сфери психічної діяльності, включаючи пізнавальну та емоційно-вольову, в процесі вивчення учнями навчальних предметів, а також у процесі проведення корекційно-розвиткових занять. Тільки завдяки цьому, діти із ЗПР можуть реалізувати свій потенціал індивідуального, особистісного та соціального розвитку.

### **Список використаних джерел**

1. Войтко В. В. Психолого-педагогічний супровід дітей з затримкою психічного розвитку: навчально-методичний посібник. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. 48 с.

2. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник / С. П. Миронова, О. В. Гаврилов, М. П. Матвєєва. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.